

De stad van de toekomst

werk aan de winkel voor plaagdierbeheersers!

Door het streven van de overheid naar meer biodiversiteit, wordt de stedelijke omgeving steeds groener en aantrekkelijker voor dieren, waaronder natuurlijk ook plaagdieren. Eén ding is zeker, biodiversiteit betekent dat plaagdierbeheersers zich voorlopig geen zorgen hoeven te maken over werkgelegenheid.

Tekst: Erik van Gestel, KAD

Trends

Als je de nieuwsberichten een beetje volgt, zijn de volgende begrippen zeker niet nieuw voor je: natuurinclusief bouwen, klimaat-adaptieve maatregelen, minder verharding, meer groen, geveltuintjes, voedselbossen, wadi's en ecologisch bermbeheer. Het zijn allemaal maatregelen om de biodiversiteit te verhogen of om gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan, zoals hittestress, verdroging en extreme buien. De laatste jaren worden steeds meer van deze maatregelen getroffen in onze stedelijke omgeving, het werkgebied van de plaagdierbeheerser. De voordelen zijn duidelijk: minder waterschade, minder droogteschade, grotere biodiversiteit, meer schaduw en een betere leefomgeving. Zoals bij elke ingreep heeft ook deze medaille een keerzijde. Een keerzijde die kansen biedt voor de plaagdierbeheerser. Ook dieren die overlast veroorzaken zullen namelijk gaan profiteren van al deze maatregelen.

Een wadi in een nieuwe woonwijk. Op het moment dat dit soort wadi's natuurlijk worden ingericht, vormen ze een ideale verbindingroute voor diverse dieren, waaronder ook plaagdieren.
Foto: Nanda Sluijsmans (CC BY-SA 2.0)



Biodiversiteit en klimaatverandering

Door menselijk toedoen staan veel planten en diersoorten onder druk en verandert het klimaat in rap tempo. De soortenrijkdom neemt af door het gebruik van pesticiden, versnippering en de verdwijning van leefgebieden, maar ook door de opwarming van de aarde. Denk aan de woestijnvorming elders in de wereld, of de grote droogte van de afgelopen jaren in Nederland. Om dit tij te keren worden allerlei maatregelen getroffen. Later in dit artikel bespreken we een paar van deze maatregelen, maar eerst beantwoorden we enkele andere vragen. Want, waarom nemen we nu eigenlijk maatregelen? Wat is biodiversiteit en waarom is het zo belangrijk?

Biodiversiteit is niets anders dan de verscheidenheid aan plant- en diersoorten. Let wel: biodiversiteit is pure noodzaak. Elke plant, schimmel, dier en bacterie heeft een bepaalde functie in een ecosysteem. Wanneer een soort wegvalt, wordt het evenwicht verstoord. Sommige soorten krijgen de overhand, omdat ze bijvoorbeeld niet meer worden geremd door hun vijanden. Hoe meer soorten wegvallen, hoe verder het systeem wordt ontregeld en hoe groter en onvoorspelbaarder de gevolgen kunnen zijn. Daarom is biodiversiteit belangrijk: het versterkt de veerkracht en weerbaarheid van ecosystemen. Wij mensen maken ook deel uit van dit zelfde ecosysteem en de gevolgen van biodiversiteitsverlies zullen ons ook hard raken. Een grotere biodiversiteit is noodzakelijk, of we nu willen of niet. Meer biodiversiteit betekent niets anders dan meer soorten planten en dieren in een bepaalde omgeving. Zolang dat te maken heeft met een eekhoorn, een libelle, of een roodborstje, zul je niemand horen klagen. Echter, ook minder gewenste soorten zullen profiteren van de maatregelen voor herstel van de biodiversiteit.

Waar krijgen we mee te maken?

Hieronder bespreken we een paar voorbeelden van maatregelen die op dit moment worden doorgevoerd om biodiversiteit te bevorderen. De lijst is niet compleet, maar geeft wel een beeld van de problemen waar de plaagdierbeheerser in de toekomst mee te maken gaat krijgen.

Natuurinclusief bouwen

We beginnen met de meest voor de hand liggende maatregel: natuurinclusief bouwen. Natuurinclusief bouwen betekent rekening houden met bepaalde plant- en diersoorten bij de aanbouw van nieuwe gebouwen en renovaties, bijvoorbeeld met speciale dakpannen voor mussen, openingen voor vleermuizen en sedumdaken. De buitenschil van je woning wordt als het ware in de natuur opgenomen. Natuurlijk trekt dit ook niet gewenste soorten aan: motten en vogelmijt uit vogelnestjes, mieren in warme daken, muizen in daken en muren. We zullen het allemaal gaan aantreffen.

Zonnepanelen

Een ander voorbeeld zijn zonnepanelen, één van de meest duurzame manieren om energie op te wekken. Kauwtjes zien er ook hun voordeel in. Deze holenbroeders nestelen graag in de ruimte tussen het dak en de panelen. Nog meer werk aan de winkel voor plaagdierbeheersers die actief zijn in de vogelwering.

Geveltuintjes, voedselbossen, tiny forests

In veel steden zijn initiatieven ontwikkeld om tegels in tuinen te vervangen door planten, zoals met de Actie Steenbreek. Soortgelijke initiatieven hebben verschillende doelstellingen. Bijvoorbeeld, gevelbeplanting en het infiltreren van regenwater tegen hittestress. Meer planten betekent meer bladluizen en dus meer mierenoverlast. Gevelbeplanting biedt knaagdieren en marterachtigen een schuilplaats en, via klimplanten, handige laddertjes naar ramen en de dakrand. En wat te denken van de vele paniektelefoontjes die plaagdierbeheersers gaan krijgen als de klimop in bloei staat: "Help! Ik heb een gigantisch wespennest!!!". Kom je ter plaatse, dan blijken het allemaal foeragerende zweefvliegen, wespen, bijen of hommels te zijn.



Over biodiversiteit gesproken! Naast de geveltuintjes en het verwijderen van bestrating in de tuinen, schieten voedselbossen en *tiny forests* als paddenstoelen uit de grond. Vele loze stukjes openbaar groen worden omgetoverd tot een halfopen bos met de lekkerste vruchten en noten. Een letterlijk heerlijke omgeving. Dat denken wij niet alleen; ratten, muizen en insecten zullen hier zeker ook van profiteren, vooral als het onderhoud of gebruik van deze bosjes minder wordt.

Waterberging en wadi's

Door in natte tijden neerslag snel af te voeren ontstaat wateroverlast in laaggelegen gebieden en verdroging op de hogere delen. Hierdoor wordt er steeds vaker een gescheiden riool aangelegd; eentje voor het vuile water en eentje voor het regenwater. Het regenwater wordt dan op het oppervlaktewater geloosd, of in wadi's: ondiepe sloten of vijvers waarin het geloosde water in de grond moet wegzakken. Voor de plaagdierbeheerser is het vooral belangrijk om te weten dat door natuurvriendelijk beheer de wadi's ideale verbindingzones kunnen worden voor allerlei diersoorten.

Bermbeheer

Bermen zijn allemaal natuurgebieden in de dop. Veel gemeenten en andere overheden erkennen dit en hebben hun beleid erop aangepast. Van strakke gazonnetjes

Biodiversiteit is onmisbaar

Het volgende voorbeeld maakt het belang van biodiversiteit heel duidelijk. Op dit moment vindt er in West-Europa een ware kaalslag plaats in de monoculturen van fijnspaar. Andere boomsoorten en ecosystemen hebben plaats moeten maken voor deze boomsoort, omdat het mooi bouwhout levert (vurenhout). Nu sterven deze bossen massaal ten gevolge van droogte en aantasting door de letterzetter (*Ips typographus*), waardoor de zon vrij spel krijgt op de bodem van deze bossen. Door de verzengende hitte droogt de bodem uit, sterven grassen en kruidenvegetaties af en spoelt de voedselrijke toplaag weg als het regent. Wanneer we niet ingrijpen, blijven er in de toekomst alleen kale vlakten achter: een volledig vernietigd ecosysteem. We hadden deze ramp kunnen voorkomen door te zorgen voor biodiversiteit: door naast de fijnspaar ook andere boomsoorten te planten die minder of niet gevoelig zijn voor droogte en de letterzetter.

Geveltuintjes bieden veel schuilgelegenheid op plekken waar we het eigenlijk niet willen, namelijk direct tegen onze panden. Goede bouwkundige wering wordt nog belangrijker.



Teken komen voor in een gras- en kruidenrijke omgeving. Vaak zijn zoogdieren, zoals knaagdieren, konijnen en reeën gastheren voor de teek. Als we meer van deze zoogdieren in de stad krijgen en het maaibeleid aanpassen, welk effect heeft dat dan op de teekpopulatie?

worden bermen nu vaak omgevormd tot bloemrijke en kruidenrijke mini-natuurreservaatjes. Dit om de achteruit hollende insectenpopulaties te ondersteunen, maar ook om meer natuurlijke vijanden voor de eikenprocessierups aan te trekken. Ook het maaibeleid is aangepast. Sommige delen worden niet meer gemaaid, andere eens in de twee jaar, zodat het leefgebied van de aanwezige plant- en diersoorten niet elk jaar wordt vernietigd. Uiteraard ontstaan hierbij ook betere omstandigheden voor diersoorten die minder gewenst zijn, zoals grasvliegen. Ook veldmuizen voelen zich thuis in dergelijke bermen. Nu zullen veldmuizen zich binnen niet zo snel laten zien, maar ze zijn wel drager van ziekten, waaronder hantavirussen en de *Leptospira*-bacteriën. En wat te denken van insectenetters zoals spitsmuizen? Die zullen ongetwijfeld ook profiteren van het grotere voedselaanbod in natuurlijk beheerde stadsbermen. Komen spitsmuizen binnen, dan laten ze uitwerpselen achter en zorgen soms voor een ondraaglijke stank.

Gemeenten, architecten en eigenaren aan zet

In een ideale wereld zal zich een nieuw divers ecologisch evenwicht gaan vormen, waardoor er ook voor plaagdieren geen extreem grote kansen meer liggen. Echter, de stedelijke omgeving is ecologisch gezien geen ideale wereld. Sommige soorten zullen meer profijt hebben van onze maatregelen dan andere en dit zijn juist vaak de opportunistische, cultuurvolgende en generalistische soorten. Er zullen beheersmaatregelen genomen moeten worden om deze soorten in toom te kunnen houden. Meer dan ooit worden IPM en preventie van belang. Welke dieren brengen welke risico's met zich mee? Hoe zit het met de vossenlintworm als ik een bes uit een voedselbos

eet? Komen er door het nieuwe maaibeleid meer teken voor in de stad? Infiltreren mijn wadi's wel voldoende snel om muggenoverlast te voorkomen? Er zal een inschatting gemaakt moeten worden van de plaagdruk van deze groep van risicodieren. Hiervoor zullen door gemeenten gedegen monitoringssystemen en drempelwaarden moeten worden opgezet. Architecten, bouwbedrijven en eigenaren van panden zullen nog meer dan nu de nadruk moeten leggen op weringsmaatregelen. Buiten worden de omstandigheden immers dusdanig dat goede beheersing daar steeds moeilijker zal worden.

De vergroening en verrijking van de bermen, het aanbod van meer voedsel (fruit, noten, insecten) in combinatie met groene corridors in de stad zorgen ervoor dat er in steden steeds meer schuil- en broedplaatsen en verplaatsingsroutes voor dieren ontstaan. Insecten, vogels en kleine zoogdieren maken hier gebruik van, net als opportunisten zoals vossen, steenmarters, ratten en -in de toekomst- misschien ook wasberen.

Werk aan de winkel

Biodiversiteit is letterlijk van levensbelang. Dat geldt voor de bosbeekjuffer, de eekhoorn, de wilde bij, maar ook voor de mens. Als we de soortenrijkdom in onze leefomgeving af laten nemen, neemt ook de veerkracht en de weerbaarheid van onze leefomgeving af. Hoe meer soorten verdwijnen, hoe kwetsbaarder we zelf worden. De noodzaak om maatregelen te treffen om deze biodiversiteit te vergroten trekken we daardoor ook geenszins in twijfel. Sterker nog, we juichen ze van harte toe. Het is alleen ook belangrijk om te bedenken dat minder gewenste soorten ook van deze maatregelen zullen profiteren. De vraag is: wanneer en hoe moeten we ingrijpen? Om hier een antwoord op te vinden moeten we drempelwaarden bepalen, monitoringssystemen opzetten, plaagdierbeheersplannen opstellen en beleid vormen. Ook moet de bevolking begrijpen waarom we deze maatregelen nemen en wat de voor- en nadelen zijn. Kennis, kunde en ervaring is hierbij van groot belang. De kennis en kunde van de moderne plaagdierbeheerser. Kortom: werk aan de winkel!

Summary

In the Netherlands measures to increase biodiversity and reduce the effects of climate change will lead to more green spaces and greater biodiversity in the cities. This article gives an overview of the future problems that pest management professionals may face as a result of several new policies, including nature-inclusive building, solar energy, tiny forests and wadis. All these initiatives ensure that more plant and animal species will thrive in the city. This also means that less desirable species and the problems they cause will also increase. This is good news for the future employment prospects of pest managers.